

Значительную роль в организации культурной работы играли профсоюзные клубы. Однако из-за нехватки средств их материальное положение было тяжелым, а, следовательно, возможности ограниченными. Значительные средства расходовались на штаты и административно-хозяйственные нужды клубов, а на кружковую и массовую работу средств не хватало, что и было отмечено, например, в 1928 г. в процессе обследования 16 союзов и ФЗМК Витебским окружным советом профсоюзов [5].

Организация библиотечного дела также была заботой профсоюзов. Они занимались обеспечением профсоюзных библиотек книгами, организовывали встречи с писателями БелАПП и “Узвышша”. Распространялись новые формы библиотечной работы. Так, в Витебске библиотека профсоюзного клуба в 1929 г. имела 917 читателей. За год на абонементе было выдано около 32 тыс. книг. Кроме того, было развернуто 15 передвижных и 9 книгоношных пунктов, что позволило значительно расширить круг читателей. Передвижки обслужили 617 человек и выдали за год около 12 тыс. книг [6].

Заключение. Деятельность профсоюзов в восстановительный период трансформировалась. От непосредственной защиты от эксплуатации нанимателей (данная функция сохранилась только на частных предприятиях) к организации социалистического производства. Возможность представлять интересы рабочего сохранилась в принятии колдоговоров. Значительно расширились культурно-массовая и оздоровительная функции профсоюзов.

Список литературы

1. Государственный архив Витебской области (ГАВО). – Ф.1292, оп.1, д.149, л.13.
2. Справаздача Віцебскага акруговага камітэта IV акруговай партыйнай канферэнцыі. – Віцебск, 1927. – С.62.
3. ГАВО. – Ф.382, оп.1, д.163, лл.495, 497, 500.
4. Там же.
5. Там же, д.272, л.508, 509.
6. Там же, д.335, л.100, 101.

РОЛЯ СВЕЦКІХ І ДУХОЎНЫХ ЛІДАРАЎ ЯЎРЭЙСКОЙ АБШЧЫНЫ БРАСЛАВА Ў ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫМ, ЭКАНАМІЧНЫМ І КУЛЬТУРНЫМ ЖЫЦЦІ МЯСТЭЧКА

Г.Х. Базарэвіч

Браслаў, Браслаўскае раённае аб’яднанне музеяў

З 1922 годзе Браслаў быў уключаны ў склад Польскай рэспублікі, атрымаўшы статус цэнтра павета Віленскага ваяводства. Са змяненнем улады кіруючыя органы, безумоўна, не маглі ігнараваць пераважную большасць, у дадзеным выпадку – нацыянальную. Актуальным застаецца пытанне, у якой ступені вызначаўся ўплыў яўрэйскай абшчыны на сферы жыцця мястэчка.

Мэта дадзенай працы вызначэнне статусу і ступені ўплыву прадстаўнікоў яўрэйскай абшчыны на грамадска-палітычнае, эканамічнае і культурнае развіццё Браслава ў 1920–1930-я гг.

Матэрыял і метады. Крыніцамі даследавання з’яўляюцца дакументы Установы “Занальны дзяржаўны архіў у г. Маладзечна”. Для вывучэння суб’ектыўнай адзнакі ролі абшчыны выкарыстаны матэрыялы перапіскі з яўрэйскім зямляцтвам у Ізраілі, мемуары прадстаўніка адміністрацыйнай улады – старасты Зеліслава Янушкевіча, дакументы з асноўнага фонду музейнага аб’яднання ў Браславе.

Вынікі і іх абмеркаванне. У першай палове 1920-х гг. была вызначана палітыка польскіх улад у адносінах да “крэсаў усходніх”. Змена палітычнага ладу закранула і гаспадарчы. У эканамічнай сферы была ўведзена манаполія на рэстарачыні. Шмат сталовых, якія ўтрымлівалі яўрэі былі зачынены, альбо ператвораны ў гандлёвыя кропкі з паніжэннем катэгорыі і забаронай на гандаль алкагольнымі напоямі [1]. Такім чынам эканамічны стан прадстаўнікоў абшчыны быў пагоршаны. У спісе гандлёвых прадпрыем-

стваў, якіх налічвалася ў 1923 годзе 102, якія пераважна мелі III катэгорыю, за адзінкавым выключэннем пазначаны яўрэйскія прозвішчы [1].

Дробнарамесніцкая вытворчасць засталася практычна не кранутая зменамі. У 1923 годзе ў Браславе налічвалася 277 рамесніка-яўрэя. Самымі папулярнымі прафесіямі былі швачкі ды краўцы. Мясцічка мела спецыялістаў, якія прадстаўлялі спецыфічную катэгорыю рамеснікаў, што ўласціва кагалу - гэта разнікі. Мылавары, зубныя урачы, мадысткі складалі каля 3 адсоткаў ад прафесіянальнага рынку Браслава. Мясцічка ажыццяўляла дробны гандаль з Вільняй, перавозамі займаліся прадстаўнікі абшчыны. Адрасныя кнігі сведчаць пра тое, што значная колькасць сацыяльна значных аб'ектаў: млын, гарбарня, пякарні, кропкі дробнага гандлю, фотамайстэрні таксама ўтрымліваліся прадстаўнікамі яўрэйскай супольнасці [5; 275].

Што датычыцца буйной прамысловасці, то, несумненна, месцічковым магнатам быў Арон Шнэер, які арандаваў частку возера Дрывяты, утрымліваў на працы Браславе некалькі дзясяткаў рыбакоў, меў у Вільні ўласны рыбны рынак і фабрыку рыбных кансерваў “Балтыка” [7; 30]. Для мясцічка постаць Арона Шнэера мела вялікае значэнне, калі ўлічыць, што браслаўскае яўрэйства было немаёмасным, то традыцыя забяспечваць абшчыну рыбай, каб годна сустрэць Шабат, была падтрымана. Арон Шнэер стаў ініцыятарам стварэння іўрытскай школы “Явнэ” у Браславе, аказваў ёй фінансавую падтрымку. Дакумент за 1932 год у выглядзе абвешчкі аб утварэнні ў Браславе павятовага камітэту дапамогі беспрацоўным утрымлівае цікавыя звесткі аб складзе прэзідыўма камітэта, куды ўваходзіў і Арон Шнэер [4].

Адным з вядомых настаўнікаў іўрытскай школы быў Рафаэль Якаў Муніц – вучоны і сіяніст. Ужо ў пачатку 20-х гг. арганізоўваў моладзь для вывучэння іўрыта, Торы і рыхтаваў іх да рэпатрыяцыі. Ён выходзіў моладзь, раіў набываць працоўныя спецыяльнасці, навыкі працы ў сельскай гаспадарцы, каб быць карыснымі будаўнікамі новага грамадства. Шмат хто з гэтай моладзі пасля эміграваў у Палестыну. Верагодна, што менавіта ён і быў ідэйным ядром Браслаўскага аддзялення сіянісцкай арганізацыі «Бейтар». Сіянісцкімі лідарамі былі таксама адвакат Сымон Гелішкоўскі, які яшчэ займаў грамадскую пасадку старшыні дабрачыннага яўрэйскага таварыства “Бікур Холім” і Зусман Любоўіч. Праца амаль усіх сіянісцкіх арганізацый была шмат у чым ідэнтычнай – падрыхтоўка да рэпатрыяцыі, хахшара, вывучэнне іўрыта, гісторыі сіянізму і яўрэйскага народа, палестынавадзненне і інш. Браслаўская яўрэйская моладзь актыўна далучылася да сіянісцкага руху. Па ініцыятыве старэйшын, якім былі ўласцівыя добрыя арганізатарскія здольнасці, ладзіліся сустрэчы з вядомымі ідэолагамі сіянізму, працоўнымі летнікамі, лекцыі. Такім чынам мясцічка атрымала дастаткова стракатую ў палітычным кірунку афарбоўку.

Цікава, што польскія ўлады лічыліся з аўтарытэтам, якія вылучаліся яўрэйскай абшчынай для вырашэння грамадскіх спраў. 13 мая 1923 года па ініцыятыве кіраўніцтва Браслаўскага староства ў бажніцы былі праведзены выбары з вылучэннем дзвюх кандыдатаў на пасадку, якой уводзілася ў абавязак весці метрычныя кнігі з рэгістрацыяй асобаў іўдзейскай веры [2]. Была складзена выбарчая камісія ў складзе старшыні, членаў, сакратара, прадстаўніка Староства і прадстаўніка ад агульнай яўрэйскай супольнасці Браслава – дырэктара яўрэйскага банка – Леві Вайнштэйна Апошні таксама займаўся мецэнацкай дзейнасцю: дапамагаў дзецям з бедных сямей атрымаць далейшую адукацыю ў Вільні [3].

Што датычыцца духоўных лідараў, то ў міжваенны час у мясцічку было два рабіны: Гірш Волін і Аба Загор’е. Зеліслаў Янушкевіч, які займаў пасадку павятовага старасты з 1923 па 1932 год, у сваіх успамінах кажа, што яўрэйскае духавенства значнага ўплыву сярод аднаверцаў не мела і, калі трэба было размаўляць з абшчынай, то варта было запрасіць некалькі шануемых яўрэяў са свецкіх [6; 184]. Аднак, рабін Гірш Волін, які служыў у Браславе з 1920 года, быў выключным прапаведнікам, выконваў ролю кантара падчас святаў, прадстаўніча сустракаў пад час візіту ў Браслаў арцыбіскупа Рамуальда Ялбжыкоўскага, што зафіксавана на фотаздымках. рабін Аба Загор’е з’яўляўся духоўным праведніком у апошні шлях яўрэйскай абшчыны Браслава у 1943 годзе, калі супольнасць была знішчана.

Значны ўнёсак у культурнае жыццё міжваеннага Браслава ўнеслі прадстаўнікі абшчыны Рахміль і Беніш Мілюціны, Эйзер Эйдэльсан – удзельнікі духовага аркестра пажарнай аховы. Намаганьнямі Гірша Цэпелевіча, Сымона Відэрэвіча быў створаны аматарскі тэатр.

Заклучэнне. Яўрэйская абшчына не з’яўлялася замкнутай сістэмай. Дзеля ажыццяўлення камунікацыі з уладай, абшчына вылучала шануемых прадстаўнікоў, як правіла, гэта былі больш маёмасныя асобы. Свецкія і духоўныя лідары мелі ўплыў не толькі на членаў абшчыны, але і на жыццё павятовага цэнтра: сумесна вырашаліся грамадскія і эканамічныя пытанні, праблема беспрацоўя. У культурніцкім накірунку ладзіліся музычныя імпрэзы і пастаноўкі, мэтавай аўдыторыяй якіх з’яўлялася амаль усё насельніцтва мястэчка, што садзейнічала большай інтэграцыі розных супольнасцей. Наяўнасць жа сіянісцкіх лідараў сведчыць пра развіццё агульнай, ідэйнай, фізічнай, адукацыі і спецыфічнага, уласцівага яўрэйскай супольнасці, выхавання. Усё гэта падводзіць да высновы аб значнасці наяўнасці лідараў, дзякуючы якім фармуецца цэнтралізаваная сістэма арганізацыі тых ці іншых сфераў жыцця. Прадстаўніцтва на ўзроўні кіруючых устаноў забяспечвае заканамернае і паўнацэннае існаванне супольнасці.

Спіс літаратуры

1. Занальны дзяржаўны архіў у г. Маладзечна. Фонд 436, Воп.1, Спр. 1318, Л. 12
2. Там жа. Фонд 436, Воп.1, Спр. 471, Л. 69.
3. Там жа. Фонд 436, Воп.1, Спр. 471, Л. 70.
4. НДУК “Браслаўскае раёнае аб’яднанне музеяў”. 5КП-6256. Д-400.
5. Sawicz, Cz. Wilenszczyzna 1919-1939. / Cz. Sawicz. - Warszawa, 2003. - 637 s.
6. Januskiewicz, Z. Moje wspomnienia. / Z. Januskiewicz. - Olsztyn, 1995. 313 s.
7. Шыдлоўскі, К. Браслаўшчына: прырода і людзі. / К.Шыдлоўскі. - Мн, 2003. - 40 с.

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ОБЩЕСТВА КРАСНОГО КРЕСТА БЕЛОРУССКОЙ ССР ПО УЛУЧШЕНИЮ УСЛОВИЙ ТРУДА И БЫТА НАСЕЛЕНИЯ В СЕРЕДИНЕ 1960-Х – 1970-Х ГГ.

Ю.Н. Бахир

Витебск, ВГУ имени П.М. Машерова

Улучшение условий труда и быта работников, населения являются важным показателем функционирования социально ориентированного белорусского государства. Для достижения успехов в данном направлении можно использовать опыт работы одной из самых массовых организаций - Общества Красного Креста (ОКК) БССР по организации помощи органам здравоохранения в улучшении здоровья населения, поддержании чистоты на предприятиях и в населенных пунктах. Особо необходимо выделить работу Общества в 1960-70-е гг., когда опережающими темпами шло развитие производства, рос жилой сектор.

Целью работы – отражение усилий Общества Красного Креста по улучшению условий труда и быта за отмеченный период.

Материал и методы. Источником для исследования послужили дела из фондов Национального архива Республики Беларусь, а также издание Исполкома СОКК и КП к столетию деятельности краснокрестной организации. В процессе изучения вопроса были использованы методы анализа и синтеза, сравнения и обобщения, которые помогли определить и выявить характерные черты каждого направления.

Результаты и их обсуждение. Одной из важнейших в ОКК БССР была санитарно-оздоровительная работа, которая опиралась на решения партийных и исполнительных органов власти. Так, например, в июле 1966 г. V Пленум Исполкома СОКК и КП СССР обсудил задачи Обществ КК и КП СССР, исходя из решений XXIII съезда КПСС, уделившего большое внимание развитию здравоохранения. Директивами съезда по пятилет-